

A

UDDANNELSESDANSK

Nye veje i arbejdet med sprog, fag og tekster på tværs af modtagelsesklasse og erhvervsuddannelser

Line Møller Daugaard, VIA University College

Baggrunden for projekt Uddannelsesdansk

I 2018 gennemførte Aarhus Kommune en omlægning af modtagelsestilbuddet til de ældste nyankomne elever med dansk som andetsprog. De ældste modtagelsesklasser blev samlet på Tranbjergskolen, og der blev etableret et helhedsorienteret pilotprojekt målrettet de 15-18-årige unge med dansk som andetsprog. I dette pilotprojekt var en central målsætning at skabe et øget samarbejde og en tættere tilknytning mellem modtagelsesklasserne på Tranbjergskolen og relevante erhvervsuddannelser. I skoleåret 2018/19 blev der første gang gennemført særlige holdundervisningsforløb, hvor modtagelsesklasseelever fra Tranbjergskolen i en kortere periode blev undervist på Jordbrugets Uddannelsescenter, SOSU Østjylland, Aarhus Tech og Aarhus Business College.

I 2019 gennemførte VIA University College en kvalitativ undersøgelse af Aarhus Kommunes modtagelsestilbud til de ældste nyankomne unge med dansk som andetsprog med særligt fokus på netop undervisningsforløbene på erhvervsuddannelserne (Christensen, Daugaard & Skibsted, 2020). Undersøgelsen var baseret på observationer i hverdagen i og omkring modtagelsesklassen, observationer i undervisningsforløbene i erhvervsuddannelserne, elevinterviews, indsamling af skriftlige elevrefleksioner og refleksionsworkshops med lærere i modtagelsesklassen. Undersøgelsen tegnede et billede af de unge modtagelsesklasseelevers sårbare og på mange måder komplicerede livssituation, men viste samtidig, hvordan eleverne gennem modtagelsestilbuddet blev understøttet i deres evne til at overskue og træffe afgørende og kvalificerede valg i forhold til skole, uddannelsesforløb og tilværelse.

Hvad holdundervisningsforløbene i erhvervsuddannelserne angår, konkluderede undersøgelsen, at forløbene udgør en perspektivrig ramme for modtagelsesklasselevernes tilegnelse af (erhvervs)faglige og -sproglige kompetencer, og at forløbene bidrager til at ruste modtagelsesklasseleverne til at træffe kvalificerede og realistiske beslutninger om deres fremtidige uddannelsesveje og -muligheder. Men samtidig pegede undersøgelsen på, at forløbene i erhvervsuddannelserne rummer et delvist uudnyttet sprogidaktisk potentiale og anbefalede en øget opmærksomhed på sprog, tekster, arbejdsformer og deltagelsesmuligheder og ikke mindst et styrket samarbejde mellem modtagelsesklasselærere og -pædagoger og faglærere fra erhvervsuddannelserne.

Denne konklusion blev udgangspunkt for projekt Uddannelsesdansk, som netop sigter mod at etablere et udvidet samarbejds- og refleksionsrum, hvor denne opmærksomhed kan udvikles – til gavn for de deltagende modtagelsesklasselever, de involverede undervisere fra begge institutioner og det samlede undervisnings- og forskningsfelt.

Uddannelsesdansk – et tværinstitutionelt og tværprofessionelt samarbejde

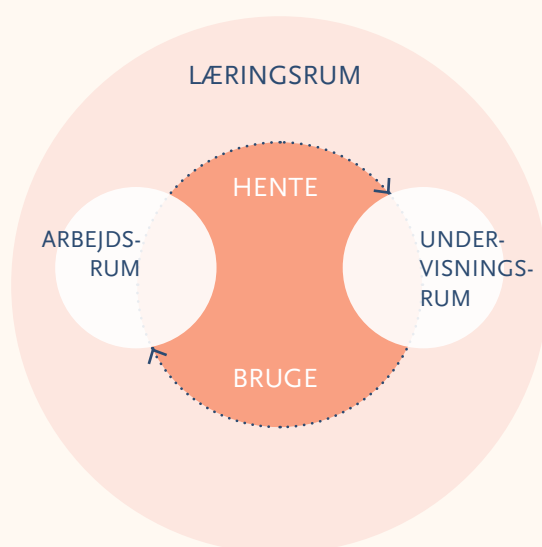
Kernen i Uddannelsesdansk er et tværinstitutionelt og tværprofessionelt samarbejde mellem Tranbjergskolen, VIA og tre erhvervsuddannelser: Jordbrugets Uddannelsescenter, SOSU Østjylland og Aarhus Tech.

Projektet bygger på et kollaborativt projektdesign med fire arbejdsgrupper, der hver især består af en eller to modtagelsesklasselærere eller -pædagoger, en faglærer fra den relevante erhvervsuddannelse og en VIA-forsker med ekspertise inden for dansk som andetsprog. Hver arbejdsgruppe har på den ene side ansvar for at planlægge, gennemføre og evaluere et undervisningsforløb i den specifikke erhvervsuddannelse, men er samtidig en del af et samlet projektfællesskab:

Uddannelsesdansk – et samlet projektfællesskab 			
Jordbrugets Uddannelsescenter	SOSU Østjylland	Aarhus Tech /gastronomi	Aarhus Tech /byggeteknik
			
<ul style="list-style-type: none"> • Thomas Elleriis-Jørgensen, faglærer JU • Henrik Holst Nielsen, modtagelsesklasselærer Tranbjergskolen • David Nielsen Serve, modtagelsesklasselærer Tranbjergskolen • Winnie Østergaard, VIA 	<ul style="list-style-type: none"> • Lisbeth Voldby, faglærer SOSU Østjylland • Bo Lykke Fløe Hansen, modtagelsesklasselærer Tranbjergskolen • Ali Akbar Boladai, modtageklasselærer Tranbjergskolen • Jannie Høgh Jensen, VIA 	<ul style="list-style-type: none"> • Tina Hvalsø Johansen, faglærer Aarhus Tech • Esther Avnsbjerg Kjær, modtageklasselærer Tranbjergskolen • Nina Hauge Jensen, VIA 	<ul style="list-style-type: none"> • Per Bräuner Andersen, faglærer Aarhus Tech • Søren Gornitzka, modtagelsesklasselærer Tranbjergskolen • Line Møller Daugaard, VIA

Hvorfor 'Uddannelsesdansk'?

Projektdesignet i Uddannelsesdansk er således baseret på samarbejde på tværs. Projektets teoretiske udgangspunkt er ligeledes en samspilsmodel, som er lånt fra Michael Svendsen Pedersens forskning i dansk som andetsprog for voksne:

Michael Svendsen Pedersen (2018): Samspil - sprogdidaktiske tilgange til arbejdsrettet andetsprogsundervisning. *Sprogforum*, 66, s. 16.

I undervisningen af dansk som andetsprog for voksne har man de senere år bestræbt sig på at skabe et stærkere samspil mellem undervisningen i dansk som andetsprog på sprogcentre og lignende og arbejdsmarkedet, og disse bestræbelser beskriver Pedersen i samspilsmodellen. Samspilsmodellen viser, hvordan både det praktiske arbejdsrum på arbejdspladsen og undervisningsrummet – der både kan være på sprogcentret og arbejdspladsen – indgår i et samlet læringsrum. Den sprogdidaktiske opgave består i at etablere et læringskredsløb, hvor sprog hentes fra arbejdsrummet, analyseres og trænes i undervisningsrummet og bringes i anvendelse i arbejdsrummet.

Vi har valgt navnet 'Uddannelsesdansk' for at signalere, at vi på den ene side tilstræber at etablere samspil og videnskredsløb, der minder om dem, man kender fra traditionen 'arbejdsrettet dansk' eller 'arbejdspladsdansk' for voksne. Men samtidig er der væsentlige forskelle mellem arbejdspladsdansk og uddannelsesdansk. Vores målgruppe er ikke voksne på vej ud på arbejdsmarkedet, men unge på vej til at blive voksne og på vej videre i uddannelsessystemet. Arbejdsrummene i projekt Uddannelsesdansk findes ikke på arbejdspladser, men er praksisrettede lærings- og uddannelsesrum i erhvervsuddannelserne. Det dansk, de unge modtagelsesklasseelever har brug for at tilegne sig i forbindelse med forløbene på erhvervsuddannelserne, er med andre ord et uddannelsesdansk.

Fire fælles fokusområder i arbejdet med Uddannelsesdansk

Dette uddannelsesdansk er ikke det samme fra erhvervsuddannelse til erhvervsuddannelse – det hænger tæt sammen med det konkrete fag og dets faglige register, arbejds- og vidensformer. Der er stor forskel på det sprog, der bruges, når der anlægges terrasse på Jordbrugets Uddannelsescenter og det, der hører til arbejdet med plejesengen på SOSU Østjylland. Samtidig er der forskel på arbejdsprocesserne, når der bygges hus i værkstedet på Aarhus Tech/byggeteknik, og når der laves hjemmelavet pasta i køkkenet på Aarhus Tech/gastronomi. Mens der uden videre kan holdes pause, når der saves og hamres, kan det være vanskeligere at stoppe op, når der koges, steges eller bages, og dermed er der også forskellige betingelser for at stoppe op og sætte fokus på sprog og tekster i de forskellige praktiske læringsrum i erhvervsuddannelserne. Samtidig er der stor forskel på, hvilken rolle fagtekster traditionelt spiller i den praksisrettede undervisning i erhvervsuddannelserne. Mens opskriften som tekstgenre har en naturlig plads i arbejdet med gastronomi, kan det være vanskeligere at få øje på, hvad der gælder som fagtekster i byggeteknik.

De fire arbejdsgruppers første opgave var således at indkredse, hvad det uddannelsesdanske i netop deres undervisningsforløb bestod i. Som en støtte i dette konkretiseringsarbejde blev der fastlagt fire fælles fokusområder, som arbejdsgrupperne orienterede sig mod i planlægningen af undervisningsforløbene:

- 1 Der skal indgå arbejde med ord-/billedkort med fokus på centralt ordforråd
- 2 Der skal indgå eksplicit arbejde med en relevant faglig tekst
- 3 Der skal indgå en form for dictogloss eller lignende aktivitet med fokus på mundtlighed og interaktion
- 4 Der skal indgå et element af arbejde på/med andre sprog end dansk

Bag de fire fokusområder ligger en bestræbelse på at gøre det erhvervsfaglige sprog aktivt for eleverne – i Uddannelsesdansk skulle modtagelsesklasseleverne ikke alene lytte, se, tage imod instruktioner og selv prøve sig frem; ambitionen var derimod, at eleverne selv aktivt skulle anvende det erhvervsfaglige sprog, både mundtligt og skriftligt. Det var ligeledes en ambition at få fagets tekster til at træde tydeligt frem for eleverne og give eleverne mulighed for at interagere med teksterne. Endelig var det afgørende at skabe muligheder for, at eleverne fik mulighed for at trække på deres samlede sproglige repertoire i mødet med det erhvervsfaglige sprog og tekster. Oversigten på side 12 og 13 giver et overblik over, hvordan de fire fokusområder udmøntede sig i de forskellige undervisningsforløb.

Projektforløbet i Uddannelsesdansk

Projektperioden i Uddannelsesdansk strækker sig fra 1. januar 2021 til 1. august 2022. Uddannelsesdansk er således gennemført med corona som blind makker og afviklet i en tid præget af skiftende smittetal og restriktioner. Det har naturligt medført justeringer og omlægninger undervejs, men ikke til gennemgribende ændringer af det planlagte projektforløb.

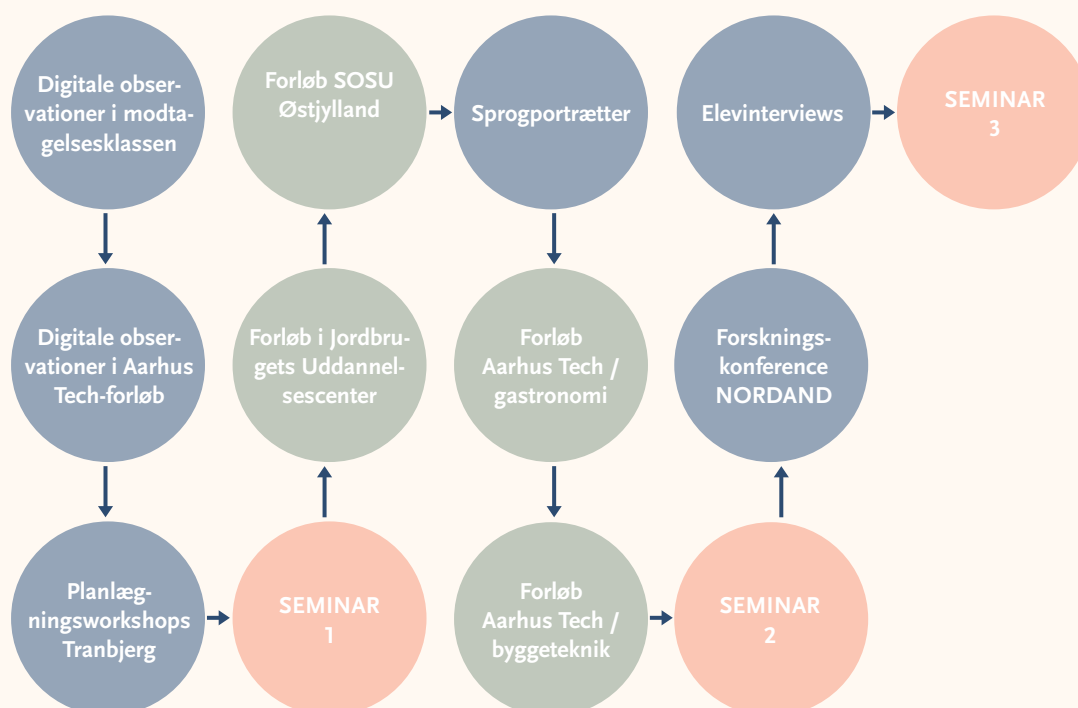
I projektets indledende forberedelsesfase fra januar til juni 2021 foretog VIA-forskerne åbne observationer, dels i modtagelsesklasserne på Tranbjergskolen og dels i forbindelse med gennemførelsen af et undervisningsforløb i samarbejde mellem modtagelsesklasserne og

Aarhus Tech i februar 2021. Mens undervisningen i modtagelsesklassen blev gennemført fysisk, blev Aarhus Tech-forløbet gennemført i et komplekst hybridformat, og alle observationer måtte gennemføres digitalt via google meet. Men uagtet det komplekse undervisnings- og observationsformat gav observationerne et godt grundlag for det videre planlægningsarbejde, og observationerne dannede afsæt for et pilotforløb, hvor VIA-forskerne og modtagelsesklasselærere og -pædagoger fra Tranbjergskolen i to sammenhængende workshops mødtes til fælles planlægning af det videre forløb i Uddannelsesdansk.

I den centrale praksisfase fra august 2021 til februar 2022 blev de fire undervisningsforløb på erhvervsuddannelserne gennemført. Praksisfasen blev indledt med et opstartsseminar i august for den samlede projektgruppe. Her blev der etableret et fælles afsæt for det videre arbejde, og de fire arbejdsgrupper mødtes for første gang. Herefter arbejdede grupperne selvstændigt med planlægning, gennemførelse og evaluering af et undervisningsforløb i en af erhvervsuddannelserne – først Jordbrugets Uddannelsescenter i oktober 2021, så SOSU Østjylland i december 2021 og til sidst Aarhus Tech/gastronomi i januar 2022 og Aarhus Tech/byggeteknik i februar 2022. På trods af udbredt coronasmitte lykkedes det at gennemføre alle fire forløb som planlagt – dog med nødvendige justeringer og spontane omrokeringer og justerede deltagerantal i perioder med høj smitte.

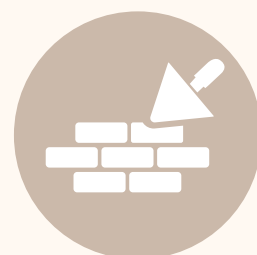
Herefter fulgte projektets analyse- og refleksionsfase fra marts til juni 2022, hvor erfaringerne fra de fire undervisningsforløb blev analyseret ved et midtvejsseminar i marts og et afsluttende seminar i juni. I denne fase gennemførte VIA-forskerne desuden interviews med modtagelsesklasseeleverne, udarbejdede sprogportrætter med udvalgte modtagelsesklasseelever og fremlagde foreløbige erfaringer og resultater fra projekt Uddannelsesdansk for et nordisk forskningspublikum ved forskningskonferencen NORDAND i Reykjavík i maj 2022.

Herunder ses projektførløbet i Uddannelsesdansk i oversigtform. De fire undervisningsforløb i erhvervsuddannelserne er markeret med grøn, de tre seminarer for den samlede projektgruppe med orange og VIA-forskningsgruppens aktiviteter med blå:

	Jordbrugets Uddannelsescenter	SOSU Østjylland
<p>1. Der skal indgå arbejde med ord-/billedkort med fokus på centralt ordforråd</p>	<p>I forberedelsesfasen lærergennemgang af nyt ordforråd. Etablering af vægordbog med A4-fotos af udvalgte fagtermer. Eleverne matcher forklarende ordkort med fotos og oversætter til egne stærkeste sprog.</p>	<p>Eleverne arbejder i forberedelsesfasen med kroppens ydre dele ved at indsamle ord og tegne. I forløbet arbejder de med match-øvelser i relation til kroppens indre organer, hvor der indgår ord og billeder samt skriver korte forklaringer til organernes funktioner i flerkolonnenotater</p>
<p>2. Der skal indgå eksplicit arbejde med en relevant faglig tekst</p>	<p>Eleverne ser videoinstruktionen 'Opmåling af retvinklet trekant' produceret af faglærer og arbejder med lærerkonstrueret instruerende tekst 'Min første terrasse' med ledsagende fotos.</p> <p>Gennemgang af plantegning til terrasse ved faglærer inden arbejdet med terrassen påbegyndes.</p>	<p>Eleverne møder de instruerende tekster 'At hjælpe borgeren op i sengen' og 'At flytte borgeren i sengen' i både mundtlig form og skriftlig form (pusletekst). Eleverne møder en konkret borger-case i arbejdet med 'livshistorier' og skriver egne livshistorier</p>
<p>3. Der skal indgå en form for dictogloss eller lignende aktivitet med fokus på mundtlighed og interaktion</p>	<p>Under forløbet to sorteringsøvelser, hvor eleverne forhandler om at genskabe og sprogliggøre rækkefølge i opmålingsproces og anlægsproces ved hjælp af fotos. I efterbehandlingsfasen fremadskridende brainstorm og enten hultekst eller dictogloss om ugens forløb</p>	<p>Eleverne deltager i en variant af dictogloss i forbindelse med arbejdet med 'livshistorier' og møder en hultekst med fokusord</p>
<p>4. Der skal indgå et element af arbejde på/med andre sprog end dansk</p>	<p>I forberedelsesfasen oversættelse af udvalgte fagtermer fra anlægsteknik til egne stærkeste sprog. Gennem forløbet daglig logbog på dansk og/eller egne stærkeste sprog og udstrakt brug af engelsk som støttesprog. Introduktion til latinske plantebetegnelser som led i forløbet. I efterbehandlingen brug af elevernes samlede sproglige repertoire under fremadskridende brainstorm</p>	<p>Eleverne oversætter ordforråd knyttet til omsorg og omsorgsopgaver til egne stærkeste sprog i forberedelsesfasen. Under forløbet arbejder eleverne med at skrive om centrale organer på stærkeste sprog</p>

Aarhus Tech /gastronomi	Aarhus Tech /byggeteknik
<p>Eleverne arbejder i forberedelsesfasen med arbejdsark med billeder af centrale køkkenredskaber og måleenheder, som de oversætter til egne stærkeste sprog</p>	<p>Fotoplancher med a) centrale værktøjer, materialer og b) faser i byggeprocessen som led i opbygning af forforståelse i forberedelsesfasen i modtagelsesklassen og som vægordbog gennem forløbet</p>
<p>Gennem forløbet fokus på madopskriften som genre. Eleverne læser og bruger først danske madopskrifter og udarbejder efterfølgende egne opskrifter; først på egne sprog og siden oversættes de til dansk. Eleverne skriver om egne madlavingsprocesser i padlet</p>	<p>Løbende inddragelse af autentiske, multimodale tekster gennem forløbet:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Videoklip fra tv-programmet Nybyggerne med fokus på svære ord, når man bygger • Plantegning som tekstgenre • Byggetilladelse som tekstgenre • Videoklip fra Videncentret Bolius, hvor fagekspert fortæller om byggetilladelse • Videoklip og udskrift af ejendomsmæglerens positivt ladede præsentation af bolig
<p>Eleverne præsenterer egne retter og opskrifter for hinanden i stilladserede mundtlige præsentationer ved forløbets afslutning</p>	<p>Eleverne forbereder og optager videopræsentationer af egne huse med brug af 'plus-ord' med inspiration fra ejendomsmæglerens brug af positivt ladede adjektiver i video- og tekstpræsentationer af boliger til salg</p>
<p>Oversættelse af centralt ordforråd til egne stærkeste sprog i forberedelsesfasen. Aktivt arbejde med at oversætte opskrifter fra egne sprog eller engelsk til dansk under forløbet</p>	<p>Oversættelse af centralt ordforråd til egne stærkeste sprog i forberedelsesfasen. Desuden udstrakt brug af engelsk som støttesprog gennem undervisningsforløbet</p>

Tværgående erfaringer fra Uddannelsesdansk

I de fire forløbsbeskrivelser redegør vi for centrale erfaringer fra de gennemførte undervisningsforløb. Rammen for arbejdsgruppernes udvikling af undervisningsforløbene har grundlæggende været den samme: Der har været arbejdet med sprog- og tekstaktiviteter før, under og efter forløbene på erhvervsuddannelserne, og arbejdsgrupperne har orienteret sig mod de fire fælles fokusområder (visuelt arbejde med centralt ordforråd, eksplicit tekstarbejde, arbejde med mundtlighed og inddragelse af andre sprog end dansk).

I de konkrete forløb er de forskellige faser og fokusområder vægtet forskelligt, ligesom fokus er lagt forskelligt i de fire forløbsbeskrivelser i dette inspirationsmateriale. I forløbsbeskrivelsen fra Jordbrugets Uddannelsescenter er det særligt efterbehandlingen i modtagelsesklassen, der trækkes frem gennem en næranalyse af elevernes engagement i aktiviteten fremadskridende brainstorm. I forløbsbeskrivelsen fra SOSU Østjylland stilles der skarpt på et enkelt indholdselement i det gennemførte undervisningsforløb, nemlig fokuseret arbejde med plejesengen, som blev forberedt i modtagelsesklassen og blev videreudviklet i undervisningsforløbet. I de to forløbsbeskrivelser fra Aarhus Tech er hovedfokus på selve undervisningsforløbet på erhvervsuddannelsen, men snittet lægges forskelligt: Mens forløbsbeskrivelsen fra Aarhus Tech/gastronomi går tæt på en enkelt elevs læringsproces, lægges der i forløbsbeskrivelsen fra Aarhus Tech et tværsnit på inddragelse af hverdagens autentiske byggetekster ugen igennem.

For alle forløbsbeskrivelser gælder det, at der er gjort langt flere værdifulde erfaringer end dem, der har kunnet få plads i de relativt korte beskrivelser i dette inspirationsmateriale. Afslutningsvis anlægger vi derfor et tværsnit på de fire gennemførte forløb og trækker tre overordnede erfaringer frem:

1 At samarbejde om at hente og bruge sprog og tekster før, under og efter forløbene:

Faglærere, modtagelsesklasselærere og -pædagoger og modtagelsesklasseelever peger samstemmende på, at der er stor værdi i det styrkede samarbejde om fagområdernes sprog og tekster, som er kernen i projekt Uddannelsesdansk. Faglærerne oplever, at modtagelsesklasseeleverne i kraft af modtagelsesklasselærere og -pædagogers for forståelsesarbejde i modtagelsesklassen møder op til undervisningsforløbene i erhvervsuddannelserne med et styrket udgangspunkt, både fagligt og sprogligt, og derfor også vender tilbage til modtagelsesklassen med et større udbytte end i tidligere forløb. Modtagelsesklasseeleverne giver ligeledes udtryk for, at det hjælper dem at blive klædt fagsprogligt på forud for undervisningsforløbene, og modtagelsesklasselærere og -pædagoger fremhæver, at det ligeledes understøtter elevernes muligheder for aktiv deltagelse under forløbene. Det er samtidig en vigtig fælles erfaring, at der er brug for fokus i udvælgelsen af, hvilke dele af de relevante sprog- og tekstpraksisser der skal arbejdes med. Jo mere afgrænset det sproglige fokus er, jo bedre muligheder for fordybelse, gentagelse og sammenhæng bliver der i det sprogdidaktiske arbejde. Det kommer tydeligt til udtryk i det fokuserede arbejde med plejesengen i forløbet på SOSU Østjylland, men kan ligeledes findes i det løbende fokus på genren madopskrift i forløbet på Aarhus Tech/gastronomi eller i det gennemgående fokus på at bygge hus og tilhørende byggetekster på Aarhus Tech/byggeteknik.

2 Et fleksibelt tekstbegreb:

Når vi ser på tværs af de fire undervisningsforløb, er det iøjnefaldende, hvor store forskelle der er på de tekster, der er inddraget i forløbene, og de tekstpraksisser, modtagelsesklasseeleverne indgår i. Det er ikke i alle fagområder lige oplagt at få øje på, hvad der gælder som relevante fagtekster. På Aarhus Tech/gastronomi er der en oplagt fagtekst: Madopskriften. En tekstgenre, som de fleste umiddelbart kender til. Men for modtagelsesklasseeleverne viste det sig at være en udfordrende genre, som det krævede et stort stilladserende arbejde at gøre aktiv, tilgængelig og vedkommende for eleverne, så den reelt kunne støtte deres madlavningsprocesser. I arbejdet med plejesengen på SOSU Østjylland var der til gengæld ikke umiddelbart en eksisterende skriftlig tekst at tage afsæt i, så her bestod arbejdet i at skriftliggøre den mundtlige instruktion, så den kunne gøres til omdrejningspunkt for tekstarbejde. På Aarhus Tech/byggeteknik viste der sig stort potentiale i at bringe hverdagens autentiske byggetekster ind i læringsrummet – byggetilladelser, ejendomsmægleres boligbeskrivelser – og dermed bringe verden og samfundet ind i faglokalet. På Jordbrugets Uddannelsescenter blev en klassisk forforståelsesaktivitet – fremadskridende brainstorm – omformet til en ressource i efterbehandlingen af forløbet, og eleverne skabte her deres egne jordbrugsfaglige tekster. Vores samlede erfaringer peger på, at det er afgørende at tænke åbent og fleksibelt om, hvad der kan gælde som tekster i det praktiske læringsrum.

3 At skrive sig til læring i det praktiske læringsrum:

Elevernes skriveprocesser er ofte ikke i forgrunden i praktisk orienterede læringsrum som dem, modtagelsesklasseeleverne har mødt i undervisningsforløbene i erhvervsuddannelserne. Men også her kan det være værdifuldt at skabe mulighed for, at eleverne skriver sig til læring – også selvom der er stor forskel på, hvor stor erfaring de har med at skrive på dansk. At skrive bidrager til, at eleverne stopper op og fæstner sig ved både faglige og sproglige pointer, som bliver bearbejdet og fastholdt gennem skrivningen. I forløbene har vi derfor prøvet os frem med meget forskellige skriveprocesser og -opgaver. Modtagelsesklasseeleverne har skrevet klassiske logbogstekster på papir, men også prøvet kræfter med digitale padlet-tekster, hvor de på deres mobiltelefoner har mulighed for at kombinere skrift, foto, video og indtaling. De har brugt Google Translate, hvor det har været nødvendigt og hensigtsmæssigt, og de har fået erfaring med at skrive fagligt både før, under og efter forløbene i erhvervsuddannelserne, ofte understøttet af visuelt materiale eller muligheden for at trække på deres erfaringer fra andre sprog end dansk i skriveprocesserne. Vores samlede erfaringer peger på, at det er værdifuldt at overveje, hvordan skriveprocesser kan integreres fleksibelt og meningsfuldt – også i praktisk orienterede læringsrum.

I forløbsbeskrivelserne fra Jordbrugets Uddannelsescenter, SOSU Østjylland, Aarhus Tech/gastronomi og Aarhus Tech/byggeteknik udfoldes disse erfaringer i tilknytning til de konkrete gennemførte undervisningsforløb. Men pointerne kan uden videre flyttes fra en uddannelses-kontekst til en anden.